

Rozhovor Kristina Kironská: Česko je sice malá země, ale má Asii co nabídnout Zdeňka P. Kyselová

Jen málokterá země na světě je tolik sužovaná neutichajícími konflikty, bezprávím a humanitární krizí jako Myanmar. Celou situaci navíc komplikuje fakt, že v konfliktu operuje hned několik subjektů a svou roli sehrávají i vztahy s ostatními státy a organizacemi. Mohlo by být Česko pro Myanmar přínosem? A jak si vůbec vede celá Evropa v Asii? Nejen o tom jsme si povídali s Kristinou Kironskou z Univerzity Palackého v Olomouci, která se ve výzkumu věnuje Myanmaru, Tchaj-wanu a regionu Indo-Pacifik.

————— **Mohla byste čtenářům představit, co aktuálně zaplňuje váš díář?**

Kromě působení na Univerzitě Palackého v Olomouci a Vídeňské univerzitě spoluřídím také think tank Central European Institute of Asian Studies (CEIAS). Mimo to zasedám v radě Evropské asociace pro tchajwanská studia a předsedám radě v Amnesty International na Slovensku. Všechny aktivity se vždy snažím vzájemně propojovat, a protože v poslední době usiluji o zaměření především na problematiku lidských práv, tak se to i dař. Ráda se ale věnuji celé paletě témat souvisejících s Asii.

Již dlouho se zabývám problematikou migrace a azylové politiky. V rámci Myanmaru se věnuji otázce nuceného vysídlování Rohingů, a zároveň vnímání této minority v myanmarském mediálním diskurzu. Aktuálně zkoumám, jak je tato menšina vnímána i v dalších zemích, např. v Bangladéši nebo v Indii.

Když už je řeč o migraci, vyzorovala jste někdy rozdíly v tom, jak migraci vnímá Evropa, a naopak země Indo-Pacifiku? V evropském diskurzu je migrace často rámována jako hrozba. Je to tak i ve východní či jihovýchodní Asii?

V posledních letech jsem se zabývala hlavně azylovou politikou na Tchaj-wanu, která velmi úzce souvisí se vztahy pevninské Číny s Tchaj-wanem. Země totiž dosud žádný azylový zákon nemá a faktor Číny v tom hraje velkou roli. Výsledkem je, že Tchaj-wan přistupuje k jednotlivým migrantům individuálně, což není systémové řešení. Jak jsem zjistila z různých průzkumů, diskusních fór i na základě rozhovorů s místními, téma evropské migrační krize po roce 2015 na Tchaj-wanu silně rezonovalo. Co se často objevovalo v diskusích, byly velmi negativní komentáře a obavy, aby jejich země nedopadla jako Evropa. Když jsem pak ale měla možnost zeptat se v rámci našeho průzkumu veřejného mínění na názor lidí ohledně uprchlíků, byla jsem dost překvapená, že výsledky přinesly úplně jiný obraz, než jaký plynul právě z online prostředí. Zároveň jsme ale průzkum prováděli krátce po vypuknutí války na Ukrajině, což mohlo finální výsledky také ovlivnit.

Jak moc zpráva o ruské invazi na Ukrajinu rezonovala na Tchaj-wanu?

Přestože to je tisíce kilometrů vzdálená země, ruská invaze zde byla jednoznačně jedním z nejdiskutovanějších témat. I mě se mnozí tchajwanští přátelé ptali, jestli jsou oni ti další na řadě (když je Čína napadne). A proto si myslím, že právě tato situace, kdy se statisíce lidí ocitlo pod palbou a muselo opustit domovy, přispělo k určité změně vnímání uprchlíků. Pro Tchajwance a Tchajwanky tím totiž vyvstala představa, že jednou takto mohou dopadnout i oni.

Migrace úzce souvisí také s lidskými právy. Vyba-vujete si nějaký impuls, který vás nasměroval právě na otázku lidských práv v Asii?

Studovala jsem v Asii, konkrétně na Tchaj-wanu, a částečně jsem dělala výzkum v Myanmaru. Ta země mně naprosto učarovala, a když jsem tam byla poprvé v roce 2010, rozhodla jsem se tam nějakou dobu žít, což se i za několik let povedlo. Během výzkumu jsem tam pracovala v neziskovém sektoru, a díky tomu jsem se později také dostala do Amnesty International. Ve finále mi ale chyběl hlubší rozměr politických témat a vrátila jsem se na akademickou půdu s tím, že ten přesah do lidskoprávního sektoru chci ve svém výzkumu zachovat.

Myanmar dlouhodobě prochází občanskou válkou. Vojenských převratů v zemi proběhlo od jejího osamostatnění hned několik. Může se proto zdát, že země je v bezvýchodné situaci. Má podle vás šanci na demokratizaci?

Prostor tu určitě je. O mnohých asijských státech se často říká, že ještě nejsou připravené na demokracii, což je samozřejmě nesmysl. Tam, kde je vůle, je vždycky i cesta. V Myanmaru to po převratu v roce 2021 vypadalo tak nějak všelijak. Zjednodušeně se země rozdělila na dvě skupiny. Jedna je menší, ale výrazně silnější, a ta druhá – prodemokratická – je sice početně o dost větší, ale nemá zdaleka takovou moc a podporu, jakou má myanmarská armáda v podobě Číny či Ruska. I přesto se ale letos ukazuje, že se síly těchto dvou táborů začaly vyrovnávat. Jak to celé dopadne, je ale otázkou. Těch scénářů je hned několik, ale proměna v nějakou formu demokracie je určitě ve hře.

Jakou roli v řešení konfliktu sehrává ASEAN, mezi jehož členy Myanmar patří?

Od ASEAN si mnozí slibovali velké věci, ale ukázalo se, že nemá takovou moc situaci v Myanmaru řešit. Dělal jsem výzkum toho, co si občané šesti členských států ASEAN myslí, že by organizace měla dělat. V drtivé většině lidé volili možnost, že by ASEAN neměl uznat a schvalovat vojenský režim v Myanmaru, a to dokonce i ve Vietnamu a dalších státech, které vojenskou juntou podporují. V tomto je velmi zajímavé sledovat, jaký postoj k Myanmaru zaujímají vládní garnitury a jak odlišný je od názoru obyvatel.

Velmi často se také skloňuje zodpovědnost mezinárodního společenství (international community). První problém nastává už v samotné definici. Když se uvádí, že mezinárodní společenství by mělo nést zodpovědnost, kdo to přesně je? Není to jednotná entita a zde začínají problémy. Pokud některé státy uvalí sankce, jsou pak jiné státy, které je naopak podkopávají. Samozřejmě v tomto velkou roli sehrává Čína. Evropě pak chybí větší motivace, např. v podobě myanmarských zdrojů, o které by mohla mít zájem. Nechce se

ani pouštět do řešení tam, kde má Čína tak veliký vliv. Zároveň se Evropa snaží zlepšovat své vztahy s ASEAN, takže se od řešení takového konfliktu raději drží dál.

Pro-demokratické hnutí samozřejmě nějaké zbraně dostává, ale nikdo přesně neví, od koho. Víme jen, že některým etnickým skupinám dodává výzbroj Čína a Thajsko, ale to je jen zlomek.

Mohou přinést řešení např. mezinárodní či místní neziskové organizace?

Rozhodně. Kdyby spolupracovaly s menšími organizacemi, které nejsou napojené na vojenský režim. Mnohdy jim ale v efektivní práci brání přemíra byrokracie.

Česko patří k hrstce evropských států, které mají svou strategii vůči Indo-Pacifiku. V čem je podle vás česká indopacifická strategie důležitá a do jaké míry vypovídá o českých vztazích v Asii?

V rámci střední Evropy je Česko jediné s takovou strategií. V té pak Česko zmiňuje především spolupráci s tzv. like-minded countries (zeměmi s podobným smýšlením), konkrétně jmenuje i Tchaj-wan. Celkově je česká strategie mnohem víc hodnotově založená, než je tomu u ostatních evropských strategiích. To odpovídá i české zahraniční politice, která je tradičně zaměřená na lidská práva. Myslím, že mít takovou strategii je určitě na místě, protože dokáže ilustrovat směr vzájemných vztahů a otevírat tak obchodní a investiční mise v různých zemích. Na Tchaj-wanu byl např. otevřen Czech Hub, který má podporovat českou komunitu nejen podnikatelů v místě. Česko je sice malá země, ale má Asii co nabídnout.

A co se týče konkrétně Tchaj-wanu, tak tam si vede Česko spolu s Litvou nejlépe z celého regionu střední a východní Evropy. Slovensko a Polsko má sice také rozvinuté kvalitní vztahy, ale jsou daleko méně viditelné.

Proč tomu tak je?

Určitou roli hraje Čína. Slovensko a také Polsko vnímají vztahy s Tchaj-wanem mnohem více pragmaticky. Slovenské delegace dostaly zákaz o návštěvách Tchaj-wanu informovat na sociálních sítích. Díky tomu jsou pak reakce pevninské Číny vůči slovenským návštěvám Tchaj-wanu o dost mírnější.

Má Česko nějaké vazby také s Myanmarem?

Myanmar má s Českem nadstandardní vztahy díky Václavu Havlovi, který nominoval Aun Schan Su Ťij na Nobelovu cenu míru, již pak ve výsledku dostala. Havel se tak významně zasadil o její zviditelnění. Přestože se nikdy osobně nesetkali, pravidelně byli v kontaktu písemně, Havel dokonce napsal předmluvy k jejím knihám. Česko také udělilo azyl několika myanmarským rodinám. Máme tu hned několik neziskovek, které se Myanmarem zabývají a pomáhají řešit nejen

korupci, ale i přechod k demokracii (Burma Center Prague, Educational initiatives či Inegria). Řekla bych dokonce, že takto hustou koncentrací neziskovek, které řeší Myanmar, v evropských zemích nenajdeme.

Při Univerzitě Palackého jste také spoluzaložila Centrum myanmarských studií. V čem je Centrum unikátní a jaké plánujete aktivity?

Jde vlastně o první výzkumné centrum zabývající se Myanmarem v Evropě a hned po pár týdnech od založení nás začala podporovat řada zahraničních institucí. Jsme teprve na začátku, ale věřím, že se nám podaří centrum rozvíjet i v budoucích letech. Ale už je vidět, že to podhoubí různých neziskovek, zaměřených na Myanmar, nám v tom bude oporou. Jedním z našich cílů je provádět kvalitní výzkum a také, aby se Myanmar stal součástí již existujícího kurikula na Katedře asijských studií v Olomouci. Rádi bychom výhledově měli i pár předmětů soustředěných čistě na Myanmar. Cílem je také dostat Myanmar do širšího povědomí skrze veřejné přednášky. V současnosti máme v týmu i několik zahraničních studentů a studentek přímo z Myanmaru, konkrétně takových, kteří byli zapojeni v občanském hnutí odporu (civil disobedience movement) a před vojenským režimem se za svou aktivitu musí schovávat.

Na Univerzitě Palackého v roce 2023 vznikl projekt EU in the Volatile Indo-Pacific (EUVIP), který je financovaný prostřednictvím Horizon Europe. Jaká byla motivace zaměřit se právě na Indo-Pacifik?

Na projektu spolupracujeme ještě s dalšími třemi evropskými univerzitami. Iniciovali jsme ho spolu s kolegou Alfredem Gerstlem, který se zabývá bezpečností a mezinárodními vztahy v regionu Indo-Pacifik. Právě myšlenka Indo-Pacifiku jakožto regionu v době, kdy jsme projekt zpracovávali, začala velmi rychle nabývat na důležitosti. Hlavně působení EU v Indo-Pacifiku bylo, a do značné míry stále je, novým trendem. Myanmar pak v celém projektu hraje roli případové studie, což je vlastně i důvod toho, proč jsme založili Centrum myanmarských studií.

Měla byste na závěr pro naše čtenáře nějaké doporučení na literaturu týkající se Asie?

Před časem nám vyšla kniha s názvem *Ázijský šampión: Všetko, čo potrebujete vedieť o súčasnom Taiwane*, která snad v budoucnu vyjde i v češtině. Kniha je určitě pro všechny, kteří si chtějí rozšířit obzory, ale i pochopit klíčové souvislosti aktuální situace kolem Tchaj-wanu. ●

→ Kristina Kironská je interdisciplinární akademička se zkušenostmi v oblasti sledování voleb, výzkumu, advokacie a aktivismu; působí jako odborná asistentka na Univerzitě Palackého v Olomouci a jako spolufundátorka think tanku Central European Institute of Asian Studies (CEIAS).

→ Zdeňka P. Kyselová je šéfredaktorka časopisu *Mezinárodní politika* a doktorandka Univerzity Palackého v Olomouci, zabývá se mezinárodními vztahy východní Asie, primárně se zaměřuje na Japonsko.